

Vogt

Of mogelijk omdat ze door hun ouderdom niet meer durven rijden. En dan begint de ellende. Bezoek is voor patiënten een levensnoodzaak. Ik denk dat een wat mindere outillage van een ziekenhuis op de gemiddelde patiënt minder negatieve invloed heeft dan een verminderd bezoek.

Hoewel ik niet tot de mensen behoor die het gehele openbaar vervoer in ons land afkraken – vergeleken met veel andere landen maakt met name het treinvervoer in ons land niet zo'n slechte beurt – trap ik toch alleen maar een open deur in als ik stel dat er op het punt van het streekvervoer nog heel wat hiaten te vinden zijn. Het is hier niet de plaats om op die hiaten in te gaan, dat zal ik doen bij de begroting van Verkeer en Waterstaat, als de doodsklok over dit kabinet dan tenminste nog niet heeft geluid. Ik moet echter het openbaar vervoer wel aanhalen in verband met die dreigende sluiting van kleine ziekenhuizen. Ik moet gewoon een denkbaricade oprichten in het 'eigen auto denken' van Ministers – die er ook nog een chauffeur bij hebben – van volksvertegenwoordigers, van wijze mannen en vrouwen die in commissies cijfertjes naast elkaar leggen. Dat openbaar vervoer heeft er direct mee te maken.

Eerst nog iets over die cijfertjes. Nieuwbouw vandaag is duur, ook een ingetrapte open deur. Nieuwbouw van een streekziekenhuis als vervanging van een aantal kleinere ziekenhuizen kan wel eens zo'n sterke stijging van de verpleegkosten meebrengen dat alle voordelen die de Minister zag verdwenen zijn voor de eerste tien jaar. Over tien jaar zal men – als men dan nog de gelegenheid heeft tot een maatschappelijke discussie – ongetwijfeld het falen van het huidige beleid inzien, net zoals het falen van de concentratietheorieën op het punt van de woonwageneigenaren vandaag de dag wordt ingezien, terwijl tien jaar geleden daartegen alleen van uiterst links (de PSP) en van uiterst rechts (de Boerenpartij) werd geageerd. En dan zal men terug willen naar de kleinere ziekenhuizen, ondanks de hogere kosten en ondanks de mindere outillage.

Enkele voorbeelden:

In de eerste plaats dan Oudenbosch. Voor zover ik begrepen heb is de beslissing gevallen en, zoals men mij daar verzekerde, alleen de Staatssecretaris zelf zou dat nog kunnen terugdraaien en zij zou dat niet doen, omdat ze dan gezichtsverlies zou lijden. Persoonlijk neem ik aan dat de bewindsvrouw voor het gezichtsver-

lies niet zou zwichten, dus ik geef haar in overweging om te doen wat alleen zij nog zou kunnen, de beslissing terugdraaien. De mensen die straks niet meer in Oudenbosch kunnen worden verpleegd moeten naar Roosendaal, ongeveer 12 km. verderop. Een peuleschilletje, dames en heren bewindslieden, met Uw eigen vervoer, maar een opgaaft met openbaar vervoer. Gaat men met de trein, dat moet men er op rekenen precies aan de verkeerde kant in de stad te arriveren. Uren reistijd, gulden reisgeld. Mogelijk een aanleiding om de ideeën van een eigen risico te laten vallen?

Goed, wij wijken uit naar Breda. Iets beter bereikbaar met het openbaar vervoer, maar wel bijna tweemaal zover, dus net zoveel reistijd en nog meer reisgeld. Vervoer per ambulance; maar ook extra steun aan mensen via ziekenfonds, aan WAO'ers voor zoekregelingen, aan ambulante patiënten zal een deel van de voordelen van de Staatssecretaris wegvagen, zij het dan uit een ander potje. Menselijke gevoelens zullen er door worden verstikt, patiënten zullen minder snel genezen door de stress die ze krijgen, omdat ze hun verwanten minder zien. Bejaarden zullen in veel gevallen maar overblijven tussen het middag- en het avondsprekuren, rondhangen in de stad en ook ziek worden. Nog meer menselijke ellende, nog minder bezoek voor de patiënt, nog meer stress, nog langzamer genezing en meer in plaats van minder kosten.

Opheffing ziekenhuizen in de Gelderse Achterhoek. Dank zij de activiteiten van het aktiekomitee Onvoorstelbaar, Onbegrijpelijk en Onnodig behoeft ik niet de gehele problematiek hier aan te halen. Zowel de Staatssecretaris als de publieke opinie zijn volledig op de hoogte. De beslissing is doorgedrukt tegen massaal verzet vanuit de bevolking, mede door de oud-burgemeester van Hilversum, die waarschijnlijk in een luxueuze Mercedes de afstand Groenlo-Winterswijk enkele malen heeft gereden en ook eens naar Lochem, naar Ruurlo, naar Lichtenvoorde is getuigd, maar wedden dat hij het niet met de bus vanuit die plaatsen heeft gedaan! Zeker is hij niet vanuit één of ander kerkdorp met de fiets naar de bushalte gegaan en vandaar naar Winterswijk gereden met een overstap in Groenlo.

Mijnheer de Voorzitter! Concentratie van de vier kleine ziekenhuizen in de achterhoek is zinvol, maar dan een concentratie met wat minder outillage desnoods, minder kosten overigens ook, omdat de nieuwbouw van een

ziekenhuis in Winterswijk kan worden vervangen door een vergroting van het ziekenhuis in Groenlo en van één van de ziekenhuizen in Winterswijk. Twee kleine ziekenhuizen zijn hier aangewezen.

Ten slotte, mijnheer de Voorzitter, het ziekenhuis in Zierikzee, waarvoor een aantal bejaarden juist vandaag hier op het Binnenhof demonstreren. Ook daar geldt dat het ziekenhuis in Goes – slechts bereikbaar via een tolbrug die ook nog opgehaald kan zijn – en het ziekenhuis in Rotterdam dat te ver weg is voor diegenen die slechts van het openbaar vervoer gebruik kunnen maken, geen redelijk alternatief – en ik ben niet van partij veranderd – kan bieden. Indien de beantwoording van de Staatssecretaris mij daartoe aanleiding geeft, zal ik volgende week een motie indienen die op deze zaak betrekking heeft.

□

De heer **Veen** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Als het vanmiddag gaat om emissie van gassen, dan heeft deze Kamer daar natuurlijk ook het nodige toe bijgedragen, zonder scrubbers of washers en het is met enige schroom dat ik nu ook nog een inbreng lever, maar vooruit, het moet.

Ik begin met het citeren van de eerste zin van de begroting Milieuhygiëne: 'De menselijke samenleving is voor haar voortbestaan afhankelijk van een gezond milieu.' Ik denk dat er bijna geen passender opening voor zo'n begrotingshoofdstuk is. Ik geloof dat ik niet overdreven complimenteus ben als ik opmerk dat deze Regering toch op grote schaal – misschien wel op een schaal die nog nooit zo groot is geweest – zich die zorg heeft toegeëigend en ook het beleid dat uit die zorg voortvloeit handen en voeten heeft gegeven. Ik merk op dat politieke voor- en tegenstanders van dit kabinet het daarover wel eens zijn.

Mijn fractiegenoot De Jong heeft al aangekondigd dat ik zou spreken over de milieuhygiëne, het milieubeleid en de ruimtelijke ordening en ik zal in dit betoog ook nog proberen de relatie te leggen naar enkele economische facetten en aspecten. Het doel van het milieubeleid van de overheid is het terugdringen en uiteindelijk het zoveel mogelijk voorkomen van milieuverontreiniging. Op dit moment is het terugdringen van de milieuverontreiniging het grootste probleem dat ook de grootste inspanning vraagt; een saneringsoperatie zou men het kunnen noemen die drastischer maatregelen zal vergen dan een milieubeleid in een gesaneerde situatie.

Veen

Bij het leggen van een relatie tussen milieubeleid en ruimtelijke ordening, stel ik de volgende constructie voor. In wezen is het milieubeleid – en zeker in een saneringssituatie – een kwestie van symptoombestrijding, een bestrijding van onaanvaardbare zaken die ons milieu op onaanvaardbare wijze aantasten. In een gesaneerde situatie zal het milieubeleid erop gericht moeten zijn om te voorkomen dat zulke vervuulende zaken ontstaan. Wanneer het gaat om het voorkomen hiervan, is de relatie met de ruimtelijke ordening heel duidelijk. Immers, de Wet op de Ruimtelijke Ordening geeft de mogelijkheid, met name in het kader van de bestemmingsplannen, regelingen te treffen ten aanzien van het gebruik van gronden, gebouwen en de wijze waarop daarin activiteiten worden bedreven.

De wet schrijft voor provincies en gemeenten voor dat zij beschrijvingen moeten geven van de meest gewenste situatie en de meest gewenste ontwikkelingen in de toekomst van het gebied waarvoor het desbetreffende plan wordt gemaakt. Ik kan mij goed voorstellen dat in zo'n beschrijving juist het milieubeleid en -aspect aanzienlijke aandacht krijgt. Waar het gaat om het voorkomen van ongewenste situaties, lijkt het mij dat de ruimtelijke ordening en de wetgeving op dat punt daarvoor heel goede middelen biedt.

Ik zei het al: het milieubeleid is in wezen symptoombestrijding, zeker in een achterstands- en saneringssituatie.

Mijn fractie staat op het standpunt dat het beginsel 'de vervuiler betaalt' als middel om de kosten van het gebruik van het milieu toe te rekenen aan degenen die van dat gebruik profijt trekken, een juist beginsel is, zeker in zo'n saneringssituatie. Ik meen echter dat dan voldoende duidelijk moet blijven dat de veroorzakers van de milieuvervuiling in beginsel geconfronteerd worden met heffingen die voortvloeien uit dat beginsel van 'de vervuiler betaalt'.

Ik kan mij voorstellen dat – hoewel de fractie zich daarover nog niet heeft uitgesproken – een minderheid in de Voorlopige Wetenschappelijk Raad voor de Milieuhygiëne op het standpunt staat dat een heffing in feite slechts behoort te worden gerekend over die mate van vervuiling die boven een aanvaardbare en van tevoren vastgestelde norm uitgaat. Het is goed te verdedigen dat vervuiling die onder die norm blijft, in feite niet als zodanig

moet worden aangemerkt. Ik vraag op zijn minst de ruime aandacht van de bewindsman voor dat minderheidsstandpunt.

Ik keer terug naar de constructie van het milieubeleid als symptoombestrijder en het ruimtelijke orderingsbeleid als voorkomer. De provinciale en gemeentelijke overheden hebben met betrekking tot de Wet op de Ruimtelijke Ordening de plicht in het kader van een goede ruimtelijke ordening – zo staat het in de wet – een aantal onderzoeken te verrichten. Die onderzoeken zijn met name genoemd in de wet.

Het komt mij voor dat dit geen limitatieve onderzoekenreeks is, maar dat het een minimumreeks is. Is de bewindsman bereid de mogelijkheid te onderzoeken dat, wanneer er een volgende wijziging van de Wet op de Ruimtelijke Ordening op stapel staat, de verplichting tot het verrichten van onderzoeken in het kader van ruimtelijke orderingsplannen – zoals streek-, bestemmings- en structuurplannen – kan worden uitgebreid met de verplichting tot het verrichten van milieuonderzoek?

Ik kan mij voorstellen, dat door die verplichting gemeenten en provincies eerder en bewuster aan een milieubeleid toekomen en daardoor in een eerder stadium zelf tot de ontdekking komen, dat hun ruimtelijke-orderingsbeleid wel eens milieuvervuilende aspecten kan hebben, die zonder dat onderzoek misschien pas later naar boven komen.

Ik kan mij voorstellen, dat, als de bewindsman pleit voor het instellen van verplichting tot milieu-effectrapportage bij wat grotere ecologische ingrepen – zo staat het in de begrotingstoelichting – een dergelijke verplichting ook kan worden ingebracht in bijvoorbeeld het kader van het streekplanwerk. Immers, de provincies moeten ten slotte een grote hoeveelheid van dat soort onderzoeken doen.

In de ruimtelijke ordening is er sprake van een duidelijke ontwikkeling. De ruimtelijke-orderingsplannen, zoals streekplannen en structuurplannen, worden hoe langer hoe meer niet als puur ruimtelijk-relevante plannen beschouwd, maar als plannen die veel meer het karakter hebben van een afwegingskader van alle mogelijke belangrijke maatschappelijke facetten. In zo'n afwegingskader past naar mijn oordeel heel goed een milieu-effectrapportage, zeker op het niveau van een streekplan.

Ik vraag mij overigens af, of dit op het niveau van gemeentelijke plannen

moet gebeuren. Het lijkt mij beter, dat dit bij een streekplan gebeurt, omdat ten slotte ook milieu-effecten, zeker schadelijke, niet ophouden bij gemeentegrenzen. Bovendien kan het afwegingsproces in het provinciale kader waarschijnlijk wat beter en wat afstandelijker gebeuren.

Het lijkt mij dus goed, dat in het streekplanwerk een verplichting tot milieu-effectrapportage vooraf wordt opgenomen. Als ik echter zeg, dat het streekplanwerk en het ruimtelijke-orderingswerk in het algemeen hoe langer hoe meer het karakter van een afwegingskader krijgen met niet puur ruimtelijke aspecten, kan ik mij voorstellen, dat ten behoeve van die zuiwere en integrale afweging ook andere aspecten beter worden onderzocht, juist ook in het kader van de milieubeleidsaspecten. Hierbij denk ik als voorbeeld aan de mogelijkheid van het instellen bij streekplannen van een werkgelegenheidseffectrapportage als pendant van de milieu-effectrapportage.

In de begrotingstoelichting staat, dat het streven naar een schone economie en zeker naar een schone groei van de economie waarschijnlijk macro-economisch gezien eerder een positief dan een negatief effect zal hebben op de arbeidsplaatsensituatie. Het streven naar schone economie, eenvoudiger vertaald, kan meer arbeidsplaatsen betekenen, echter wel macro-economisch gezien. In de begrotingstoelichting vind ik voor die stelling op zichzelf geen bewijsvoering, maar ik kan mij voorstellen dat die juist is, althans ik heb geen aanleiding om te denken dat die stelling niet juist is. Ik heb echter wel aanleiding om te denken, dat milieumaatregelen op een meso, een provinciaal niveau of op een micro, het gemeentelijk, regionaal niveau wel gelijk negatieve effecten op het aantal arbeidsplaatsen kunnen hebben.

Collega De Jong sprak zojuist over het gebruik van steenkool in elektriciteitscentrales. Ik heb het 'voorrecht' om onder de rook van zo'n met kolen gestookte elektriciteitscentrale te wonen. De staten van Gelderland, die de baas zijn over dat ding, hebben onlangs besloten om in die centrale geen Zuidafrikaanse kolen meer te stoken. Nu wil ik niet treden in de politieke merites van dat besluit – daarvoor zijn andere plaatsen – maar een van de gevolgen van dat besluit is, dat de SO₂-emissie van de kolencentrale groter is geworden, omdat niet-Zuidafrikaanse kolen in het algemeen meer 'uitwerking' tot gevolg hebben. In hetzelfde gebied rond die centrale bij Nijmegen is bovendien een soort plafond

Veen

voor emissie van SO₂ gesteld. Alle bedrijven die zich in dat gebied bevinden, mogen gezamenlijk dat plafond uiteindelijk niet 'overschrijden'.

Nu de kolencentrale andere kolen is gaan stoken, is de marge voor alle andere bedrijven kleiner geworden. Als men zegt dat er een milieu-effectrapportage is, zou men ook eens kunnen kijken naar de werkgelegenheidseffecten van het milieu-beleid. Uiteindelijk zou men dan tot een betere, meer integrale afweging kunnen komen.

Ik pleit er niet voor dat het milieubeleid ondergeschikt zou moeten worden gemaakt aan het ruimtelijk orderingsbeleid. Ik hoop ook niet dat het zo overkomt. Ik wil aanhaken op de ontwikkeling dat het ruimtelijke orderingsbeleid steeds meer een afwegingsbeleid wordt. Er is een afweging van verschillende facetten. Het milieu-beleid behoort daarin een grote plaats te hebben. Daarin behoren ook andere facetten een plaats te hebben. Als het ware krijgt men dan een soort driehoek waarvan de basis de ruimtelijke ordening is en de twee schuine zijden het milieu en de economie. De loodlijn uit de top zal dan uiteindelijk uitmaken welke lijn het meeste gewicht heeft gekregen.

De heer **Van der Jagt** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Het beleid van de bewindslieden kan ik in grote lijnen waarderen en onderschrijven. Voor een enkel onderdeel wil ik toch in kort bestek de aandacht vragen, omdat een interessant onderdeel van de memorie van toelichting aan de overzijde niet aan de orde is geweest. Ik denk nu aan de bijdrage over de demografie van Nederland. Toch is het onderwerp het waard om erbij stil te staan.

De demografische ontwikkeling van ons land geeft een opmerkelijke ontwikkeling te zien. De cijfers tonen aan dat het aantal levend geboren en in 1977 een laagterecord bereikte van 11,8. Het aantal geboorten bij vrouwen met een niet-Nederlandse nationaliteit steeg iets tot 26,9. In vijf jaar tijd, van 1972 tot 1977, nam de omvang van het aantal vreemdelingen toe van 282.400 tot 403.400. Dat het inwonertal van ons land nog een lichte stijging te zien geeft, is hoofdzakelijk te danken aan de nataliteit van de gastarbeiders rondom de Middellandse Zee en niet aan de nataliteit van onze eigen bevolking.

Deze ontwikkeling vraagt minstens een bezinning naar twee kanten. Wat

zijn enerzijds de effecten van de vergrijzing? Er zijn bekende demografen die stellen dat elke bevolking die zich zelf niet reproduceert, bezig is in eigen vlees te snijden. Regeringen van verschillende Europese landen maken zich dan ook ernstige zorgen over het teruglopend aantal inwoners of over de dreigende omslag in de bevolkingsontwikkeling, in de richting van een afnemende. Zo heeft de Franse regering, voor de tweede maal dit jaar, de kindertoeslagen verhoogd. Ook in Zweden en West-Duitsland gebeurde dit. Speciaal de toeslagen voor het tweede en derde kind gingen omhoog. Over tien jaar zal in het gunstigste geval onze bevolking twee miljoen bejaarden tellen.

Er zijn sociologen die het aantal bejaarden voor het jaar 2030 stellen op 4 tot 5 mln. Wordt deze ontwikkeling door de Regering onderkend? Kunnen de gevolgen van deze vergrijzing voldoende worden opgevangen? Te denken valt bij voorbeeld aan de consequenties voor de bejaardenzorg. Er zijn uiteraard meer effecten. Te denken valt aan de toenemende financiële lasten voor een steeds meer slinkende groep actieven voor een sterk toenemende groep niet-actieven.

De geschetste ontwikkeling heeft echter nog andere effecten. Het aantal vreemdelingen stijgt snel. Ons land krijgt steeds meer een multiraciale samenleving, met alle problemen van dien. De bevolking stijgt in aantal, zo stelde ik, voor een belangrijk deel doordat de emigranten van de landen rondom de Middellandse Zee in het kader van de sociale immigratie recht hebben op gezinshereniging. De bevolking van de drie grote steden bestaat nu al voor 10% uit etnische minderheden. De problemen van de tweede generatie komen levensgroot op ons af. Denk bij voorbeeld maar aan de Zuid-Molukkers. Zo krijgen wij in de komende decennia steeds meer te maken met een complex probleem: vergrijzing enerzijds en een sterke toename van het aantal vreemdelingen anderzijds. Hebben de bewindslieden een gedachte, hoe het beleid het beste kan inspelen op deze ontwikkeling?

De Minister stelt in de memorie van toelichting, dat terdege rekening zal moeten worden gehouden met het mogelijke effect van de buitenlandse migratie voor de Nederlandse nataliteitsverhoudingen. Mijn vraag is, of de Minister kan toelichten wat dit rekening houden concreet inhoudt. Kunnen de bewindslieden de consequenties overzien van het verschijnsel, dat de tweede auto het gaat winnen van

het tweede kind? Ik zou het bijzonder waarderen indien een diepgaande studie zou kunnen worden verricht naar de gevolgen van de geschetste ontwikkelingen.

Vervolgens een geheel ander onderwerp. Vorig jaar hebben wij in dit huis uitgebreid van gedachten gewisseld over de Wet op de geluidhinder. De motie-De Cloe is hier aangenomen, waarin de problematiek van de geluidhinder voor onze steden duidelijk aan de orde werd gesteld. Hoever is de Minister over de in deze motie genoemde problemen met studie en overleg gevorderd? Is er op dit punt overleg geopend met het Ministerie van VRO? Zo ja, hoever is dit overleg dan gevorderd?

De problemen van de steden vliegen op ons af. Het onbevredigende doet zich voor, dat in de straatwanden gaten aanwezig zijn of ontstaan, die niet opgevuld kunnen worden, omdat de geluidsbelasting aan de gevel hoger is dan de wet toestaat. Links en rechts van de gaten staan evenwel huizen die vaak kwalitatief niet in aanmerking komen voor sanering en bij goed onderhoud een lange levensduur hebben. Maar wat doen wij nu met die gaten in de woonbebouwing? Zoals een gat in een gebit een onappetijtelijke zaak is, zo is een gat in een straatwand in de regel een miserabele zaak. Graag zou ik van de Minister willen vernemen, hoever hij in dezen is gevorderd met het onderzoek, zodat de gemeentebesturen niet te lang met getrokken tanden en kiezen blijven zitten.

De beraadslaging wordt geschorst.

De **Voorzitter**: De Regering zal volgende week dinsdag antwoorden.

Ik herinner u eraan, dat deze Kamer donderdag aanstaande opnieuw in vergadering bijeenkomt. Ik hoop, dat u zoveel mogelijk aanwezig zult zijn om ervoor te zorgen dat wij het quorum hebben.

Sluiting 17.00 uur

Lijst van ingekomen stukken met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen

1°. de volgende door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen ontwerpen van wet:

Wijziging van hoofdstuk V (Departement van Buitenlandse Zaken) van de begroting van uitgaven van het Rijk voor het jaar 1978 (verzamelontwerp; eerste wijzigingsvoorstel) (15 895).

Dit ontwerp van wet zal worden gesteld in handen van het College van Senioren.